

УДК 811.161.2'42

МОРФОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЕКСПРЕСИВНОГО СЛОВОТВОРЕННЯ: ПРОВІДНІ ЗАСОБИ Й МОДЕЛІ

Марія ФЕДУРКО

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) mfedurko@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1148-3867>

Research ID: T-2629-2018 <http://www.researcherid.com/rid/T-2629-2018>

Статтю подано до редакції / The article is submitted to the editorial board 25.07.2018

Статтю опубліковано / The article is published 15.11.2018

У статті йдеться про експресивність як одну з визначальних категорій висловлень (текстів). Наголошено, що її репрезентантами можуть бути засоби та явища кожного з мовних рівнів. Увагу зосереджено на словотвірному рівні та його одиницях, виокремлено словотвірчі суфікси, які найактивніше долучаються до процесів експресивного словотворення. Виявлено роль морфологічних засобів і процесів у творенні експресивно маркованих слів та схарактеризовано провідні їхні морфологічні характеристики.

Ключові слова: експресивність; словотвірчий суфікс; дериват; морфологічний засіб; морфологічні моделі чергування фонем і наголосу та усічення й нарощення морфем.

MORPHONOLOGICAL ACCOMPANIMENT OF EXPRESSIVE WORD FORMATION: LEADING WAYS AND MODELS

Mariia FEDURKO,

Doctor of Philological Sciences, Professor, the Head of the Department Philological Disciplines and Methods of Their Teaching in Primary School Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych)

The article is devoted to the semantic category of expressiveness and the role of word formation means and morphology in its expression. The author proceeds from the understanding of this category as a collection of semantic-stylistic signs of units of

different language levels, by means of which they transmit the attitude of the speaker to the content or the addressee of the speech and reach the influence on the intellectual, emotional and volitional spheres of the recipient.

It accumulates emotionality, appreciation, imagery, intensity, stylistic marking, etc. of linguistic means. Attention is focused on word-building means. The word-building suffixes (deminutive-meliorative and augmentative-pejorative) are singled out, which are most actively involved in processes of expressive word-formation.

It is shown that each of them is able to interact with the stems of different morphological structures, even though there are formal prohibitions on their compatibility. This is due to the inclusion in the word-forming processes of mechanisms of various morphological models. The essence of each of them is one and the same formal modification of one or both components of the word-building structure of the derivative - the forming stem and / or word-forming affixes. On concrete actual material it has been demonstrated that the same expressibly marked suffix can act in pairs with different morphological models – everything depends on the formal manifestation of the forming stem.

Models based on the alternation of vowels and / or consonant phonemes in the composition of the forming stem, the stress alternation, the truncation of the word-motivator stem, or the accumulation of any of the derivative components are revealed. The probability of deviations from current morphological regularities in the structure of individual author neologisms is confirmed and their expressive significance is confirmed.

Key words: *expressiveness, word-forming suffix, derivative, morphological means, morphological models of alternation of phonemes and accents, truncations and accumulation of morphemes.*

Постановка проблеми. Експресивність – одна з найвиразніших характеристик особистості, яка «дає про себе знати в будь-якій сфері життєдіяльності» (В. Русанівський), зокрема мовленнєвій. У сфері лінгвістики її розуміють – як підсилену, інтенсифіковану виразність, тобто таку соціально й психологічно мотивовану властивість мовного знака (мовленнєвого елемента), що деавтоматизує його сприйняття, підтримує загострену увагу, активізує мислення, викликає почуттєву напругу читача [9, 7]; як таку сукупність семантико-стилістичних ознак мовної одиниці, які забезпечують їй здатність найвиразніше передавати зміст і ставлення до нього мовця, впливати на інтелектуальну, емоційну й вольову сфери реципієнта [7, 30]; як не тільки семантико-стилістичну [2, 3], але й комунікативно-прагматичну категорію [4, 120], бо експресивна значущість відповідних мовних засобів актуальна тільки в певний момент комунікації, вона детермінована ситуацією мовлення, інтенціями комунікантів і їхніми взаєминами [10, 591]. Експресивність виявляється в емотивності, оцінності, образності, інтенсивності, стилістичній маркованості та в структурно-композиційних особливостях продуктів мовленнєвої діяльності – висловлень і текстів.

Численні дослідження експресивності підтверджують: в українській мові, як і в будь-якій іншій, наявні різні засоби для вербально-го вираження станів мовців, пов'язаних із суб'єктивним баченням і оцінюванням фрагментів довкілля [2; 4; 5; 9]. У них наголошено також, що словотвірний рівень у цьому плані не становить винятку: за тисячоліття свого розвитку і функціонування українська мова витворила багатий арсенал експресивно маркованих словотворчих афіксів [5, 47-54; 9, 37-42]. Наші спостереження [8] переконують: активне їх використання за творення похідних від основ різного походження й відмінного значення підтримує не менш багата система засобів української морфології. Вивчення механізмів взаємодії цих двох підсистем важливе як для глибшого пізнання процесів експресивного словотворення, так і для всебічного проникнення в сутність експресивності як семантичної суперкатегорії.

Аналіз досліджень. Від часу становлення морфології як окремої мовознавчої науки «про правила фонологічної реалізації структур слова і його складових морфем, а також морфів однієї морфемі відповідно до виконуваних ними морфологічних (граматичних) функцій» [6, 10] неодноразово стверджено, що засоби формальної адаптації морфем забезпечують процеси їх зчеплення в процесах формо- і словотворення. Наголосимо: не просто забезпечують, а уможлиблюють постання будь-якої похідної форми, лиш би це було дозволено семантикою морфем, що вступають в акти словотвірної взаємодії. Встановлено, що морфологічні явища – чергування голосних (V//V) і приголосних (C//C із різновидами C//Č: *козак* → *козаченько*, C//C': *чорний* → *чорню'ций*, C'//C: *дóля* → *дóленька*) фонем, альтернативі наголосу (An), кількісні перетворення морфем – усічення (У) та нарощення (Н) – належать до переліку загальномовних універсалій, адже виявляють себе в мовах різних мовних сімей, хоч і специфічно. Скажімо, якщо в індоєвропейських мовах у процесах формо- і словотворення чергуванню підлягають фінальні приголосні кореня / основи, то в африканській мові фула «не вся морфолого-граматична інформація розташовується від кореня: за відсутності префіксації як особливого сегментного засобу тут склалася функціонально навантажена система чергувань початкового консонантизму кореня» [3, 47]. Інший приклад. В українській мові, як і в інших слов'янських, іменні основи консонантні – це їхня визначальна морфологічна прикмета. У мові ж пітьгянтьятра (Австралія) неможливі слова з консонантною основою, тому вони завжди зазнають кількісної трансформації шляхом приєднання до основи форматива [10, 558]. А раз так, то для формування адекватного уявлення про мову й мовлення важливо простежити взаємодію таких двох універсалій, як кате-

горія експресивності, з одного боку, та морфонологічні засоби мови, – з другого.

Мета нашої розвідки – довести значущість морфонологічних засобів мови в реалізації потенцій експресивного словотворення.

Виклад основного матеріалу. Опис морфонології слов'янських мов традиційно розпочинають з аналізу вокалічних і консонантних чергувань як найактивнішого морфонологічного засобу. За творення похідних (зокрема й експресивно маркованих) вони або самостійно формують зміст морфонологічної моделі, або в поєднанні з іншими засобами. При цьому морфонологічну модель (далі – ММ) розуміємо «не тільки як статичну одиницю опису, що відображає безпосередню реальність мови, вона є також аналогом правил перетворення, властивих морфам однієї морфеми у відповідній парадигмі» [6, 103], тобто є моделлю синтезу зовнішнього вигляду словозмінних чи словотвірних форм. Найрегулярніші чергування голосних у сучасній українській мові – це альтернації *o, e // i, i // o, e; o // o, e // o, o // e та o // e // u // o // i* чи *o // o // i // a*. Перші характеризують іменні корені (основи), другі – дієслівні. Треба визнати, що системою експресивного словотворення перші використовуються значно активніше: *берѣза* → *берізка*, *ясѡла* → *яселка*, *ночѡви* → *ночѡвки*, *церкѡва* → *церківка* (і *церковця*), *стѡл* → *стѡлик*, *вітер* → *вітрик*, *вітріице*, *вітрісько*.

Як засвідчує остання словотвірна підпарадигма (а її завжди формують похідні одного ступеня словотворення від спільної основи-мотиватора), серед суб'єктивно-оцінних суфіксів наявні одиниці різного семантичного плану: а) зі значенням пестливості чи здрібнілості (демінутивно-меліоративні), як-от: *-к(a)*, *-к(o)*, *-еньк(a)/-оньк(a)*, *-еньк(o)*, *-ечк(o)/-ячк(o)*, *-ик*, *-ин(a)*, *-иц(я)*, *-ок*, *-усь*, *-ус(я)*, *-еньк(ий)*, *-есень(ий)*, *-ісіньк(ий)*, *-юсіньк(ий)*, *-оньк(и)* тощо; б) зі значенням згрубілості чи зневаги, презирства (аугментативно-пейоративні): *-ух*, *-уз(a)*, *-уган*, *-иськ(o)*, *-иц(е)*, *-ег(a)*, *-енн(ий)*, *-езн(ий)*, *-елезн(ий)* тощо, пор., з одного боку, похідні *тѡрба* → *торбіна* → *торбінка*, *торбінонька* і *торба* → *торбѣса*, з другого. Трапляється, що пестливі суфікси часом уживаються в протилежній функції: для передачі значень презирства, зневаги – це залежить як від семантики твірного, так і від контексту, у якому відповідний дериват ужито. Скажімо, похідний іменник *вождик* від *вождь* важко назвати зменшено-пестливим утворенням, це все-таки пейоратив, бо семантика твірної лексеми (Вождь – 1. Проводир війська, племені. 2. Ідейний і політичний керівник громадського руху, партії, класу; керманіч [1 1, 724]) противиться залученню її до системи меліоративного словотворення. Контекст уживання цього похідного підтверджує наявність у його семантичній структурі негативних конотацій, пор.: *Цю тему підхотили інші комсомольські вожди-*

ки і почалося побиття «маленьких грішників», письменників, працівників журналу «Дніпро» та «Ранок» (З газети). Окрім того, той самий суфікс у поєднанні з одними основами може слугувати засобом вираження значення зменшеності (*тáйстра* → *тайстри́на*, див.: Тайстрина – діал. Зменш. до **тайстра** [1 10, 17]), тоді як у поєднанні з іншими основами – виступати на правах омонімної морфеми, наприклад: *сокіра* → *сокирчи́на*, пор.: Сокирчина – Зменш. до **сокира**; // *зневажл.* Погана сокира [1 9, 438].

Усі згадані суфікси – це ще й одиниці відмінного морфонеминого складу, тому похідні, утворені за їхньою участю, можуть різнитися своїми морфологічними характеристиками або їхньою відсутністю, пор.: *брат* → *брати́к* (0 морфологічних перетворень); *дід* → *діди́ще* (чергування наголосу – ММ Ан{о-с}); *сестра́* → *сестро́нька* (чергування наголосу – ММ Ан{ф-о}), *сестру́ня*: *Я найменша сестру́ня Марусі Чурай, В мене серце так само болить, Україно (А. Листопад)* (чергування наголосу – ММ Ан{ф-с}). Варто мати на увазі, що морфологічна структура демінутивів / меліоративів та аугментативів / пейоративів залежить і від морфологічної будови твірної основи, див., для прикладу, *стіл* → *сто́лик* (чергування *і // о* – ММ V//V), *столи́ще* (чергування *і // о* + чергування наголосу – ММ V//V + Ан{ф-с}); *вітер* → *вітри́к* (чергування *е // о* – ММ V//V), пор. з *вітер* → *вітере́ць* (чергування наголосу – ММ Ан{о-с}).

За певних умов чергування голосних вступає у взаємодію з чергуванням приголосних: *нога* → *ніжка* (*о // і* + *з // жс* – ММ V//V + C//Ї + Ан{ф-о}). Чергування приголосних можуть і самостійно маркувати структуру аналізованого класу похідних: *полі́ця* → *полі́чка*. Ступінь експресії вислову посилюють деривати II ступеня похідності, твірними для яких слугують емоційно забарвлені одиниці I ступеня деривації. Підтвердженням зазначеному слугує такий мікроконтекст: *І ось легенький, мов пушинки, сні́жечок звільна пролітає (Я. Камінський)*. У морфологічному плані такі похідні, навіть утворені за допомогою того самого суфікса, бувають неоднорідними, пор.: *чо́бит* → *чобіто́к* → *чобіто́чок*, *сокіл* → *соко́лик* → *соко́личок*, *сніг* → *сніжо́к* → *сніжечок*. Демінутиви *чобіто́чок*, *соко́личок*, хоч і мають відмінні дериваційні історії, творяться з залученням тієї самої морфологічної моделі – C//Ї. Натомість у продукуванні іменника *сніжечок*, бере участь інша, ніж у субстантива *чобіто́чок*, ММ – V//V + C//Ї (альтернаційні пари *о // е* та *к // ч*). Словотвірна структура деривата I ступеня *сніжо́к* при тому самому словотворчому засобі (суфіксі -ок) маркована іншою ММ – з чергуванням *з // жс* та наголосу.

У дериваті *травиченька* словотвірного ряду *трава* → *трави́ця* → *травичка* → *травиченька*, як і в *сестри́ченька* ('пестл. до сестри́чка'[6 9, 151]), виявляє свою дію інша морфологічна операція – усичення ос-

нови твірного слова. У цих похідних усічення зазнав словотворчий суфікс *-к-* (пор. з *травичка*). Щоправда, морфологічну структуру цього деривата можна трактувати й по-іншому – через відсилання до лексеми *травиця*, адже подібну до нього лексему *криниченька* словник тлумачить як зменш.-пестл. до *криниця* [1 4, 348], попри наявність у ньому слова *криничка* в значенні ‘зменш.-пестл. до *криниця*’ [1 4, 348]. Ще виразнішим у цьому плані є дериват *водиченька*, трактування якого суміщає в одній статті обидві мотивації – ‘пестл. до *водиця*, *водичка*’ [1 1, 718].

Проте не завжди елізований елемент – повноцінний суфікс. Ним може бути частина суфікса або ж сегмент, що в системі сучасної мови такого статусу вже не має: *тонкій* → *тоненький*, *близкий* → *близенький*, пор.: *по морю битому у скляці з-під вина / не вовни жменя не версадила скалки тоненький голос ніччю промина / лускатим світлом мильної весталки* (В. Старун). Це стосується також тих випадків, де в ролі твірних виступають чужомовні слова. У розмовному, часом публіцистичному мовленні, а також у художніх текстах такі похідні – доволі частотне явище, наприклад: *фізіономія* → *фізія*, *професіонал* → *профі*, *мерседес* → *мерс*, *шампанське* → *шампано*: *Ковзнув очима по його фізії* (З. Легкий); *Очевидно, Ігор Кондратюк, заручившись підтримкою нових профі від шоубізнесу, трансформує «Шанс»* (З газ.); *А Петро, сердега, сіннувся, як ужалений, та мало не відкромсав праве крило шикарного «мерса» із задимленими шибками...* (Л. Різник); *І далі не з тим, аби тут знову кретини-аристократи пили шампана, грали фербля чи тарока; не з тим, аби тут знову звучала жива музика – фортеп’ян чи скрипково-віолончельний квартет, а підпили офіцери витанцьовували з панночками вальса чи лансієра* (Л. Різник). Експресивність усіх наведених дериватів доводити не потрібно: вона очевидна, адже розмовно-просторічні слова – це незмінні стильові маркери, що становить одну з визначальних ознак аналізованої семантичної суперкатегорії.

Усічення може виступати в парі з афіксацією, наприклад: *банальний* → *баналюк*: *Не повірять Іван Веселовський, що Юрко Кацаб прийшов плести баналюки* (Л. Різник); *посадовець* → *посадовський*:... *у цей час плавали риби посадовські – перед «народом» – достойно, гідно, на світлі* (Л. Різник).

Похідне розмовне *мерсюга* – дериват II ступеня. Його експресивність посилює суфікс *-уг(а)*, який вимагає чергування *С//С’*, так само, як і суфікс *-ук(а)*: *сатана* → *сатанюка* (*Може, зустріну там сатанюку* (Д. Павличко)).

Часом усічення супроводжує творення похідного, яке б мало сприйматися не як експресивно марковане, однак воно таким є, очевидно, в силу

незвичності того явища, яке називає твірне слово, пор.: *боди-білдинг* → *боди-білдер* (**Боди-білдер** повинен харчуватися п'ять разів на день – Телеканал 1+1, 16.04.03). Похідне *вороноти*, яке з погляду морфології зазнало лиш однієї зміни – чергування наголосу, – із цього ж переліку: *Безліч за нами йшло вороноти* (Д. Павличко). Однак на противагу попередньому деривату, тут експресивність пов'язуємо передусім із суфіксом збірності *-от(a)*, хоч семантична структура твірного теж містить певний заряд конотативності, пор. зі словотвірною парою *глу́пий* → *глупо́та*: *Розтроюйте глу́поту на троні, боріться за права людські* (Є. Куртяк).

Поетичний оказіоналізм І. Гуцака *новоріч* (*Наче цвіт черешні, білий цвіт на кронах нагинає гілля, світить в новоріч. На Різдво Христове в голубих півтонах завтає в сад цей біла, біла ніч*) цікавий з погляду словотворення. Він утворений за непродуктивною сьогодні моделлю «словосполучення → складне слово»: *босі ноги* → *босоніж*, *голі руки* → *голіруч*. Чергуванню *C//C'* належить завершальна роль в оформленні словотвірної структури як цих прислівників, так і авторського новотвору *новоріч*.

Трапляється, що мовець / автор тексту свідомо відступає від тієї чи тієї морфологічної закономірності, щоб увиразнити мовлення, посилюючи експресію вислову. Скажімо, прикметниковий суфікс *-ющ(ий)* доволі активний у передачі значень безвідносної міри ознаки: *синій* → *синющий*, *зелений* → *зеленющий*, *чорний* → *чорнющий*, *жирний* – *жирнющий*. Його приєднання до прикметникових основ можливе за включення механізмів $MM\ C//C' + An\ \{o-c\}$. Однак у поетичній мові спостерігаємо деривати, утворені за участю іншої моделі – $\emptyset//V + C//C' + An\ \{o-c\}$: *Шукає мати сина в таборі лісному; / чи взна, що смертно мучать? / розп'яла держава жаденюца, вкравши з дому, / розбивши їй однісіньку старечу / надію материнську!* (В. Барка). У цього ж поета виявляємо однотипний дериват, породжений без порушення морфологічної норми: *Ми розширили повіки, ждучи / прилетнів дальнопланетних; / ніби диво дивовиж дивнющих – / гості: з голубої стелі* (В. Барка).

Часом автор для розкриття свого художнього задуму в одному ряду вживає похідні як з аугментативним, так і з меліоративним значенням. Засвідчимо наведене такими рядками з поезії В. Барки «Поет і сили темного царства», присвяченими Т. Осьмачці: *їх ідеал: худоба, а на ній кормига, / і сонце – де пустир космічний, мертво, наче крига, / і в ореолах жаби, пацюки у шатах... шана й слава! – / жандармам тьми: хаміццям, хамам, хаменятам, що їхня правда, цвіллю пряжена і шепелява, / на блюдоці діамантовім піднесена як страва / трудівникам, з розп'яття вчора знятим*. Виділені лексеми (*хаміцця, хаменя'та* ← *хам*) – це індивідуально-авторські новотвори з розряду потенційних одиниць (пор. з

зафіксованими у словниках *бабі́ще, діді́ще, пани́ще* ← *баба, дід, пан; зубеня'та, губеня'та, грошеня'та* ← *зуби, губи, гроші*, адже утворені за продуктивними словотвірними моделями та з дотриманням чинних морфологічних норм – чергування наголосу (ММ Ан{о-с} – для *хамі́ще* та Нс + Ан{о-с} – для *хаменя'та*). У загальномовному лексиконі наявні емоційно й стилістично марковані лексеми *хамло* ‘те саме, що хам, хамка’, *хамлюга* ‘збільш. до хам і хамка’, які тлумачний словник наводить із помітками *заст., розм., лайл.* [1 11, 16]. Однак для увиразнення автором думки про панування в зображуваному ним суспільстві людей зухвалих, грубих, нахабних у всьому розмаїтті їх гатунків найбільшою мірою підходять створені ним неолексеми.

Висновки. Як впливає з наведеного, засобам морфологічного підрівня мови належить суттєва роль у вербальному представленні семантичної категорії експресивності. Забезпечуючи процеси формального зчеплення словотворчих морфем, вони уможливають постання слів різного конотативного плану – як з позитивними емоційно-оцінними характеристиками, так і негативними – від основ відмінної структури, а також відмінних за походженням і значенням. Усі ці похідні допомагають передати розмаїття ставлень людини до довкілля і до самої себе, без чого процеси породження мовлення годі собі уявити. Перспективним вважаємо дослідження особливостей використання певних морфологічних моделей у текстах різних функціональних стилів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білодід І. К. (Ред.) (1970-1980). *Словник української мови [текст] : в 11 т.* Київ : Наукова думка.
2. Бойко Н. І. (2006). *Українська експресивна лексика: проблеми семантики і функціонування* (Автореферат докторської дисертації : 10.02.01. «Українська мова»). Київ : НАН України. Ін-т укр. мови.
3. Виноградов В. А. (Ред.) (2000). *Основы африканского языкознания : Морфемика. Морфология.* Москва : Восточная литература.
4. Коваль Т. (2012). Експресивність та засоби її творення в сучасному дискурсі преси. Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 119 – 123.
5. Кравченко М. В. (2001). Словотвір іменників жіночого роду з демінутивним значенням. Українське мовознавство, Вип. 4, С. 47–54.
6. Кубрякова Е. С. & Панкрац, Ю. Г. (1983). *Морфология в описании языков.* Москва: Наука.
7. Телия В. Н. (1991). Экспрессивность как проявление субъективного фактора в языке и ее прагматическая ориентация. *Человеческий фактор в языке : Языковые механизмы экспрессивности.* Москва, С. 5–35.
8. Федурко М. (2003). *Морфология відіменникового словотворення.* Київ-Дрогобич : Вимір.

9. Чабаненко В. А. (2002). *Стилістика експресивних засобів української мови* : Монографія. Запоріжжя : ЗДУ.
10. Ярцева В. И. (Ред.) (1990). *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Сов. Энциклопедия.

REFERENCES

1. Bilodid, I. K. (Eds.) (1970-1980). *Slovník ukrajinskoyi movy [Ukrainian Language Dictionary]*. Kyiv : Scientific Thought. [in Ukrainian]
2. Boyko, N. I. (2006). *Ukrayinska ekspresyivna leksyka: problemy semantyky i funkcionuvannya [Ukrainian expressive vocabulary: problems of semantics and functioning]*. (Masters tesis). Kyiv: NAN Ukrainy. In-t ukr. movy. [in Ukrainian]
3. Vynohradov, V. A. (Red.) (2000). *Osnovy afrykanskooho yazykoznavnyya : Morfemyka. Morfonolohyya [Fundamentals of African Linguistics: Morfemic. Morphology.]*. Moscow : Vostochnaya lyteratura. [in Russian]
4. Koval, T. (2012). *Ekspresyvnist' ta zasoby yiyi tvorennya v suchasnomu dyskursi presy. [Expressiveness and means of its creation in the modern discourse of the press]*. *Linhvystychni studii – Linguistic studios*. Donetsk: DonNU, pp.119- 123. [in Ukrainian]
5. Kravchenko, M. V. (2001). *Slovotvir imennykiv zhinochoho rodu z deminyvnyym znachennyam. [Word of the nouns of the female genus with deminutiveness]*. *Ukrayinske movoznavstvo – Ukrainian linguistics, no. 4*, pp. 47-54. [in Ukrainian]
6. Kubryakova, E. S. & Pankrats, YU. H. (1983). *Morfonolohyya v opysany yazykov [Morphology in the description of languages]*. Moscow: Sciences. [in Russian]
7. Telia, V. N. (1991). *Ékspresyvnost kak proyavlenye subektyvnoho faktora v yazyke y ee prahmatycheskaya oryentatsyya [Expression as a manifestation of the subjective factor in the language and its pragmatic orientation]*. *Chelovechesky faktor v yazyke : Yazykovye mekhanyzmy ékspresyvnyosti [Human factor in language: Language mechanisms of expressiveness]*. Moscow, pp. 5–35. [in Russian]
8. Fedurko, M. (2003). *Morfonolohyya vidimennykovoho slovotvorennya [Morphology of offended word formation]*. Kyiv-Drohobych : Vymir. [in Ukrainian]
9. Chabanenko, V. A. (2002). *Stylistyka ekspresyvnykh zasobiv ukrajins'koyi movy: Monohrafiya [Stylistics of expressive means of the Ukrainian language: Monograph]*. Zaporizhzhya : ZDU. [in Ukrainian]
10. Yartseva, V. Y. (Eds.) (1990). *Linhvystychesky éntsiklopedychesky slovar [Linguistic Encyclopedic Dictionary]*. Moscow: Sov. entsyklopedyya. [in Russian]